

Gombos László: A Huber–Hubay család a 19. századi zeneélet sakkjátszmájában

Az 1860-as évek első felében élénk sakkjátszmák zajlottak Pesten, a Kerepesi (ma Rákóczi) út 13. alatti bérház 2. emeletén. Ezeken nap mint nap megjelent a Pesti Sakk-kör alapító elnöke is, aki „polgári foglalkozására” nézve zenész volt. Munkahelyéről, a Nemzeti Színházból, csak néhány lépést kellett tennie, hogy játékszenvedélyének élhessen.

Huber Károly, a gyermek Hubay (Huber) Jenő és Erkel Ferenc.
A háttérben a Rákóczi (Kerepesi) út eleje

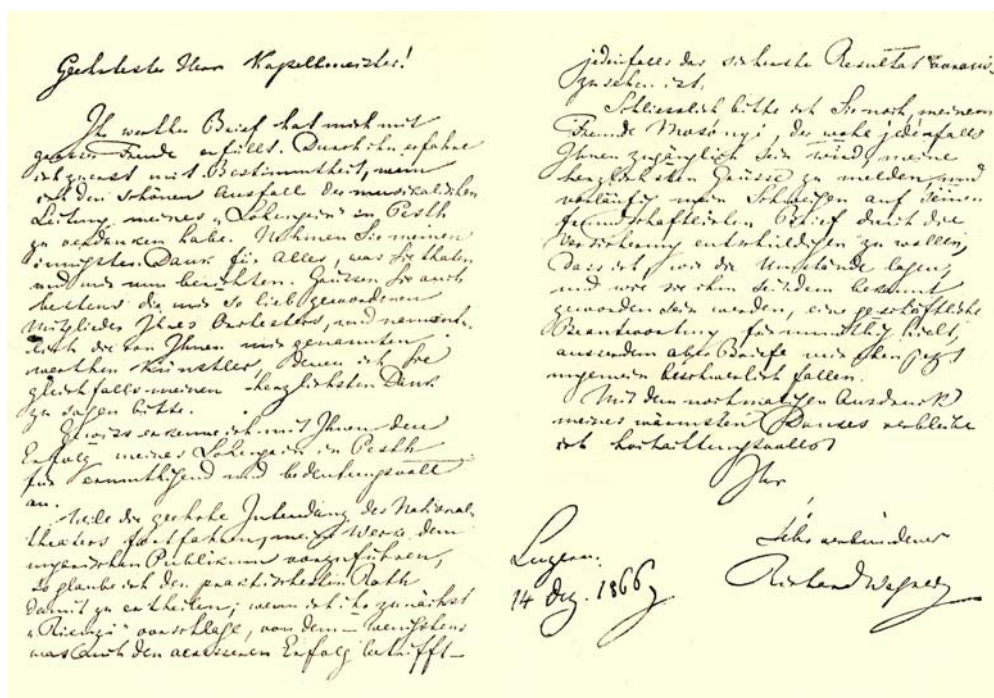
A házban számos híres muzsikus megfordult, többek között Liszt Ferenc, Richard Wagner, Camille Saint-Saëns, Leo Delibes és Goldmark Károly, a Nemzeti Színház énekesein kívül gyakori vendég volt Mosonyi Mihály, Robert Volkmann és Ábrányi Kornél és Ridley–Kohne Dávid. Az első emeleten lakó Doppler Ferenc és Károly is rendszeresen feljárt zenélni a második emeleti lakásba.

A sakk-mester és muzsikus nem volt más, mint Erkel Ferenc, aki nem csak a zene, hanem a szellemi sport terén is játékpártnere talált a házigazdában, Huber Károlyban, a Nemzeti Színház koncertmesterében és karmesterében. Huber fia, akit Hubay Jenőként ismerünk, a háttérből vagy a szomszédos gyerekszoba ajtaján hallgatózva tanúja volt a szalonban zajló

eseményeknek. Évtizedekkel később így emlékezett édesapjára: „Apám már fiatal korában jelentékeny hegedűművész volt. [...] A zenén kívül két kisebb szenvedélye volt: a sakk és a dominó. Erkelrel apám minden nap összeült sakkozni.”¹ A gyermeknek azonban hamarosan azt kellett tapasztalnia, hogy a vidám sakkjátszmák megritkultak, és „Erkel bácsi” már nem ült le a zongorához, hanem a felnőttek a dolgozószobába vonultak, ahonnan hangos szóváltás hallatszott ki.

A kapcsolat megromlásának oka nem személyes, hanem zenei természetű volt. Ismét Hubayt idézem: „1865-ben [...] hallottam először Wagner Richard nevét. Atyám úgy beszélt róla, mint a zene megváltójáról. A Lohengrin édes melódiái zsongtak-bongtak fülemben, partitúráját egész éjjeleken át tanulmányozta atyám, étkezéseknél pedig hallottam azokról a nagy küzdelmekről, amelyeket neki a mű előadása végett folytatnia kellett. Ellene volt az egész színház személyzete és sajnos Erkel Ferencz is... Engem a harmadik előadásra vittek el.”²

A *Lohengrin* végül 1866. december 1-én hangzott el Huber Károly vezényletével, óriási sikerrel. Az esemény jelentőségét kiemeli, hogy ez volt az intézmény első Wagner-bemutatója. A zeneszerző levélben mondott köszönetet Hubernek.

Richard Wagner levele Huber Károlynak, Luzern 1866. december 14.

Sokan támogatták Huber erőfeszítéseit, így például a *Zeneszeti Lapok* szerkesztői: Ábrányi Kornél és Mosonyi Mihály, akik már évek óta küzdöttek Wagner népszerűsítéséért. Hamarosan pedig a rendszeresen hazlátogató Liszt Ferenc állt a magyar Wagner-hívek élére.

¹ Idézi: Neubeuer Pál: *Hubay Jenő*. Budapest: én. [1942], I. kötet 20-21.

² Gépirat a Hubay-hagyatékban, OSZK Kézirattára Fond 73.

Erkel azonban, aki a Filharmonikusok élén maga is többször vezényelt Wagner-részleteket, az operaszínpadra nem kívánta beengedni a német mester műveit (ebben mellé állt Radnótfáy Sámuel intendáns is). Valósággal megmakacsolta magát, még lemondással is fenyegetőzött. Különös ellenállásának okát száz évvel később Kodály abban látta, hogy Erkel tartott attól, hogy Wagner művészete „megárt a zsenge magyar opera fejlődésének. A következmények megmutatták, hogy félelme nem volt alaptalan. [...] Élete későbbi szakaszában így két tűz közé került. A nótázó magyaroknak nem volt elég magyar, a wagneristák támadták, mint bálványuk ellenségét.”³

Az 1860-as évek közepén tehát a Wagner-bemutató ügye nyíltan két táborra osztotta a zenei élet résztvevőit. A Huber–Hubay család a Wagner vagy Liszt nevével fémjelzett csoportosuláshoz, az egykori sakk-partner, Erkel Ferenc és fiai pedig egy másik érdekszférához álltak közelebb. A továbbiakban e kettő nézőpontjából kiindulva a zeneélet egy szinte elfeledett szeletét villantjuk fel. Ugyanezt megtehetnénk a „wagneristák és Brahms-hívek” vagy éppen a „nemzetiek és kozmopoliták” szemszögéből is. Így viszont két olyan dinasztia sorsát vethetjük össze, amely közel egy évszázadon át töltött be jelentős szerepet a magyar zenében.

Ha végigtekintünk az időszak eseményein és a muzsikuskok egyéni sorsának alakulásán, arra lehetünk figyelmesek, hogy a zenei pozíció-változásokban különös rendszer mutatkozik meg. A szereplők többségét valamilyen szempontból az egyik vagy a másik említett táborhoz közel állónak érezhetjük, és a változások (mondhatnánk: a győzelmek) érdekében tett lépéseket logikus ellen-lépések követték, akár csak egy sakkjátszmában. Az intrikák ma már kibogozhatatlan hálójában (úgy tűnik) egyetlen fő rendezőelv mutatkozott: a lépések az erőegyensúly megváltoztatásának, megtartásának vagy visszaállításának rendelődtek alá. Így az egyes „győzelmek” és „vereségek” csupán ideiglenesek lehettek, mivel azonnal ellenlépésekhez szolgáltatott okot és jogalapot.

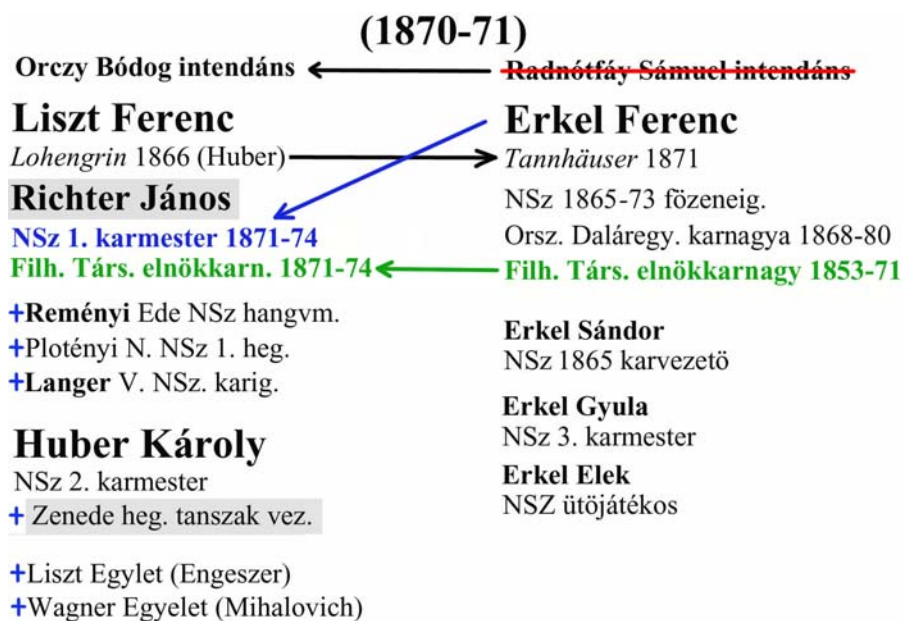
Számtalan esemény, ami a Liszt- és a Wagner-hívek érdekében történt, az gyakran hátrányos volt az Erkel család számára, és fordítva, az ellenlépések a másik tábor pozícióit gyengítették. Közben pedig valamennyien kéretlen szövetségesekre találhattak olyan ősi alapelvek nyomán, mint például: a „barátom barátja a barátom”, a „barátom ellensége az ellenségem” vagy az „ellenségem ellensége a barátom”. A kor jellegzetes ütőkártyái közé tartozott a zenei magyarság kérdése, amely oly gyakran szolgált összecsapások, leváltások és kinevezések ürügyéül.

Erkel Ferencet már az 1860-as évek első felében támadták Wagnerrel kapcsolatos állásfoglalása miatt. Egyesek szerették volna elmozdítani pozíciójából, 1863-ban Liszt Ferencet, 1864-ben Mosonyi Mihályt javasolták utódának. 1865-ben Mosonyi nyilvánosan kibékült művésztársával, majd a Huber Károly vezényelte *Lohengrin*-bemutató nagy győzelmet hozott a wagneristáknak. Ez kompenzálta a másik fél eredményeit: Erkelt

³ Kodály Zoltán: Erkel Ferencről. Megnyitó a Magyar Tudományos Akadémia emlékülésén (1960). In: Kodály Zoltán: *Visszatekintés. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*. Sajtó alá rendezte Bónis Ferenc, Budapest: 4/2007, II, 412-413.

ugyanis előző évben karmesterből főzeneigazgatónak, fiát, Sándort pedig timpanijátékosból karvezetőnek nevezték ki a Nemzeti Színházban. Erkel maga mellett tudhatta még fiai közül Gyulát mint harmadik karmestert és Eleket mint ütőjátékost. 1868-tól a családfő a dalármozgalomban is vezető szerepet töltött be, mivel a debreceni dalárünnepély alkalmával „országos főkarmesternek” választották. (Ebben a tisztségben 12 évvel később éppen Huber Károly lett az utóda, 1886-tól három évre pedig Hubay Jenő, majd 1892-től Erkel Sándor szerezte vissza a pozíciót.)

Az 1860-as évek végétől Liszt Ferenc jelenléte hatékony ösztönzést adott a hazai Wagner-kultusznak. A képet árnyalta, hogy amíg Liszt teljes elkötelezettséggel állt a Wagner-ügy mellé, addig ez a német mester és hívei részéről nem feltétlenül volt kölcsönös. Kettejük hazai köréhez tartozott Ábrányi Kornél, Bartay Ede, Langer Viktor, Mihalovich Ödön, Mosonyi Mihály, Plotényi Nándor, Reményi Ede és Zimay László, a főurak közül Augusz Antal, Apponyi Albert és Zichy Géza. Huber Károly is – amint Legány Dezső nevezte – „Liszt feltétlen hívének” számított.⁴ Bár leginkább a háttérben húzódott meg, nevét ott találjuk szinte valamennyi, Liszt- és Wagner-vonatkozású hazai esemény résztvevői között. A 60-as évek első felében Huber Pest elsőszámú vonósnégyesét vezette, majd ő volt a primáriusa Liszt úgynevezett „házi kvartettjének”. Utóbbiban 1876-tól két évig azért brácsázott, mivel szólamát Berlinből hazatért fiának, Jenőnek adta át, aki így előnyösebben szerepelhetett Liszt előtt. Huber idősebb fia, a jogász-doktor Hubay Károly, énekesként és csellistaként tűnt fel a főváros zenei összejövetelein és többször maga Liszt kísérte zongorán.

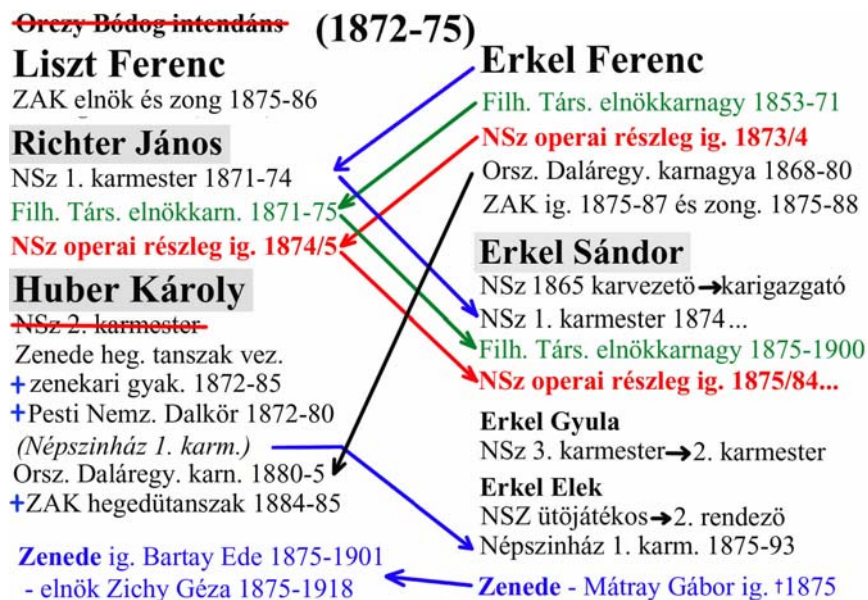

Az említett Liszt-Wagner tábor 1870-ben erős bástyáját veszítette el Mosonyi halálával, ugyanakkor győzelmeik sora kezdődött el. Szinte lavina indult el, amikor a wagneriánus Orczy Bódog lett a Nemzeti Színház intendánsa, aki Reményi Edét azonnal hangversenymesternek, Plotényi Nándort pedig első hegedűsnek szerződtette. Ugyanebben az évben lett

⁴ Legány Dezső: *Liszt Ferenc Magyarországon 1874-1886*. Budapest: 1986, 89.

Langer Viktor az együttes karigazgatója, aki Liszttel együtt közreműködött Richter János hazahívásában.⁵ Még az év vége előtt nőikari Liszt egyesület alakult Engeszer Mátyás vezetésével, és alig másfél éven belül Wagner-egyesületet is alapítottak Mihalovich Ödön elnökletével. 1871-ben a Nemzeti Zenedében is változás történt: az intézményben 1852 óta tanító Huber Károly kapta meg a „legfelsőbb hegedűosztályok” vezetését. Így ő került a hazai hegedűoktatás élére.

A fordulat legjelentősebb eleme Richter János 1871-es nemzeti színházi alkalmazása volt, Wagner javaslatára. Richter, aki egyúttal a Filharmonikusok vezetését is átvette Erkeltől, meghatározó tényező lett a színházban, mivel maga mögött tudhatta az intendáns támogatását a főzeneigazgató Erkel ellenében. Liszt így tudósította Wittgenstein hercegnét az egy intézményben két dudásként működő muzikusokról: „*Richter és Erkel, a két »sarkalatos« karmester meglátogatott. Erkel a magyar ancien régime-et képviseli, engedményekkel, Richter az új helyzetet, a legélesebben. Wagner az istene, más istent nem ismer. Ennek következtében az ő istene által képviselt abszolút germanizmus mellett tesz hitet.*”⁶

Úgy tűnik sokan tartottak az erőegyensúly megbomlásától és válaszlépéseket követeltek. Nehezen találunk rá más magyarázatot, hogy 1872 áprilisában miért kellett eltávolítani a Nemzeti Színháztól Huber Károlyt, hacsak nem Erkel Ferenc kiengesztelése miatt, illetve hogy ezzel lehetőséget adjanak Erkel Gyula másodkarmesteri és Erkel Sándor karigazgatói előléptetésére. Huber joggal érezhette, hogy feláldozták, akárcsak egy gyalogot a sakkjátszmában. Ettől kezdve a tanításban és a dalármozgalomban vállalt aktívabb szerepet. Már a következő hónaptól ő vezette a Pesti Nemzeti Dalkört, amely fontos bástyája lett Liszt hazai népszerűsítésének (Legáný statisztikái szerint előfordult, hogy fél éven át kizárólag Huberék

⁵ Eckhardt Mária: A Zeneakadémia Liszt Ferenc leveleiben. In: *A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola 100 éve*. Szerk. Ujfalussy József. Budapest: 1977, 56.

⁶ Liszt levele Carolyne von Wittgenstein hercegnének, Pest 1871. november 19. Magyar fordításban közli Németh Amadé: *Erkel Ferenc*. Budapest: 1967, 2/1979, 167.

rendezvényein szólalt meg Liszt-mű a fővárosban).⁷ Szintén 1872-ben és Huber Károly irányításával kezdődött meg a Nemzeti Zenedében a zenekari gyakorlat oktatása.⁸

Richter János fellépését követően csupán egy rövid időszak adatott meg Erkel Ferencnek, hogy ismét az operajátszás első számú vezetője legyen. 1873 márciusában lemondatták Orczy Bódog intendánst. Erkel az operai részleg élére került, de már a következő év februárjában kérte a nyugdíjazását. Talán nem teljesen önként mondott le Richter javára, akinek esetleges távozásáról néhány héttel korábban írtak a lapok. Kárpótlásul Erkel fiát, a kivételes tehetségű Sándort első karmesternek léptették elő.

A következő, 1875-ös év újabb fordulatot hozott: ezúttal Richtert kényszerítették távozásra. Utóda évtizedekre Erkel Sándor lett a Nemzeti Színházban és a Filharmóniai Társaság vezetésében. Amint három évvel korábban Huber Károly, úgy 1875-ben Erkel Ferenc is a tanítás területén kamatoztatta felszabadult energiáit: ő lett az év őszén megnyitott Zeneakadémia igazgatója és zongoratanára.

Kevésen múlt, hogy ezzel egy időben Huber Károly is új feladatkörhöz jusson: a Népszínház első karmesteri állását Rákosi Jenő igazgató eredetileg Hubernek szánta. Ő azonban nem akart lemondani szerény, de biztos járadékáról, pontosabban: nem engedték, hogy megtartsa azt a fizetése mellett.⁹ Így a pozíciót Erkel második fiával, Elekkel töltötték be.

Az Erkel család tagjai 1875-re tehát a Nemzeti Színházban, a Filharmonikusoknál, a Zeneakadémián és a Népszínházban is kulcspozíciókhoz jutottak. Valamennyire ellensúlyozta a változást, hogy a Zenedében az elhunyt Mátray Gábor helyett, aki közismert volt Liszt- és Zeneakadémia-ellenességéről, Bartay Ede lett az igazgató, Zichy Géza pedig az elnök.

A Liszt-hívek 1881-ben részvénytársulatot alapítottak *Harmonia Nemzeti Zeneműkereskedés és Zongora-raktár* elnevezéssel. A vezérigazgató Dr. Hubay Károly lett, az igazgatóság tagjai Huber Károly, Bartay Ede, Aggházy Károly, Erney József és Gobbi Henrik voltak. Céljuk Liszt művészetének propagálása mellett a magyar zene támogatása volt, kottakiadással, kotta- és hangszerkölcsonzással, használt áruk bizományi értékesítésével. Néhány évtized alatt ezres nagyságrendű zeneművet jelentettek meg, Dr. Hubay Károly pedig *Harmonia* címmel lapot is szerkesztett. A cég hamarosan megkezdte koncertszervezői tevékenységét. Természetesen ők képviselték a vezérigazgató öccse, Hubay Jenő érdekeit is.

⁷ A *Zenészeti Lapok* 1872. május 12-i tudósítása szerint a dalkört a június 1-i hangversenyére már új vezetője készítette fel, aki 24 válogatott énekesét benevezte a Nagyvárad Országos Dalárversenyre. Utóbbit Huberék szeptemberben meg is nyerték, majd a Karácsonyt – egyedülként a fővárosban – Liszt-koncerttel ünnepelték. Legány Dezső: *Liszt Ferenc Magyarországon 1869-1873*. Budapest: 1976, 267.

⁸ A *Zenészeti Lapok* már 1871. május 8-án, a Zenede áprilisi közgyűlését követően megírta, hogy „A Huber Károly zenedei tanár igazgatása alatt hetenkint egyszer tartandó zenekari gyakorlatok jóvá hagytak.”

⁹ *Zenészeti Lapok* 1875. augusztus 8. és 22.

Dr. Hubay
Károly

Hubay
Jenő

Huber
Károly

Bartay
Ede

Aggházy
Károly

A Harmonia a Liszt-hangversenyek rendezésében is főszerepet vállalt. Vélt vagy valós konkurenciáiknak, a pesti dalegyleteknek és a Filharmonikusoknak 1883-ban sikerült meghíúsítania néhány vokális mű és *A bölcsőtől a sírig* előadását. Így utóbbiból a következő évben, Huber Károly vezényletével ősbemutató helyett már csak hazai bemutató lehetett. Legány Dezső szerint „*az ellentábor nemcsak Liszten akar ütni, hanem a Harmonián is bomlasztani és a Zenedén aláásni, mely számukra nem kívánatosan a magyar zenei utánpótlás erős támaszává fejlődik fokozatosan.*”¹⁰

Liszt halálát követően és Hubay hazatelepülésével egy időben a Harmonia vette át Brahms pesti hangversenyeinek szervezését. Nézőpont kérdése, hogy Hubayék lett „brahmin”-ok, vagy Brahmsot csábították -e át az ő oldalukra. Korábban ugyanis Erkel Sándor alakított ki gyümölcsöző kapcsolatot a Liszt–Wagner táborral közismerten ellentétben álló Brahmssal. 1886-tól viszont a német mester a Hubay–Popper vonósnégyes Brahms-koncertjein működött közre éves rendszerességgel.

¹⁰ Legány Dezső 1986 i. m., 196.

Brahms fellépései Budapesten

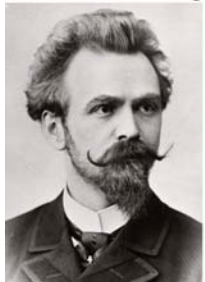
a Hubay–Popper v4 koncertjein

1886 F-gkaszon,
- c-zg3 ösbem.
1887 A-heg.szon, c-zg3
1888 d-heg.szon ösbem.
1890 H-zg3 rev. ösbem.
1891 Esz-trio op.40

Erkel Sándor Filharmonikusaival

1879 d-zongv, II. szimf.
1881 B-zongv, I. szimf.
1884 nyitányok, III. szimf.
1890 B-zongv, nyitány op.80

Hogyan is zajlott Hubay többször említett hazatelepülése? 1885 decemberében elhunyt Huber Károly. Az utódlás szempontjából fontos tényező lehetett az erőegyensúly fenntartása, ezért Huber zeneakadémiai állása ügyében már az első pillanatban Brüsszelben élő fiára, Hubay Jenőre esett a választás.

Trefort Ágoston kultuszminiszter megbízásából Végh János, az intézmény alelnöke 1886 januárjában felvette a kapcsolatot Hubayval, majd márciusban Liszt személyesen kereste fel Brüsszelben. Liszt így írt erről Végh Jánosnak: „*Bécsben, Antwerpenben (Brüsszelben) és Párisban kerestem, anélkül, hogy megtaláltam volna a nagyszerű Huber tanár utódát a budapesti királyi Zeneakadémia számára. Véleményem szerint ideiglenes megoldással kellene beérnünk, mert Hubaynak előnyösebb, ha megtartja állását a brüsszeli konzervatóriumban. Budapesten nem találná meg sem ugyanazokat a beneficiumokat, sem tehetőségének ugyanazt a kibontakozási lehetőségét.*”¹¹

Hubay azonban lemondott a világ egyik első hegedűs pozíciójáról, és hazatérve a Zeneakadémián és a Zenedében is átvette apja osztályait. Ettől részben függetlenül, de korántsem véletlenül az Országos Dalárszövetség karnagyának is őt választották Huber helyére. A kamarazene és a zenekari gyakorlat vezetését viszont nem a Zenedében, hanem rövidesen a Zeneakadémián folytatta. A quasi dinasztikus alapon történő utódlást úgy látszik a korban természetesnek tartották, hiszen ez megőrizte az érdekcsoportok már megszerzett pozícióit. Magától értődő, hogy Hubay támogatóinak sorában Lisztet és közvetlen híveit találjuk, és hogy a részletek kidolgozásában Trefort Ágoston miniszter mellett Végh János, Mihalovich Ödön és Zichy Géza vett részt.

Hubay Liszt személyes vonzerejével és hazafiúi kötelességével indokolta hazatérését. Néhány dokumentum alapján azonban arra következtethetünk, hogy motivációi között másfajta elkötelezettség is szerepet játszott. Tíz évvel korábban ugyanis már egyszer

¹¹ Liszt levele Végh Jánoshoz, Párizs 1886. március 29. Magyar fordításban közzétették: Ismeretlen Liszt-levelek. *Muzsika* 1929. február-március, 86.

sorsdöntő választás elé került, amikor berlini mestere, Joachim József közbenjárására hangversenymesteri állást ajánlottak fel neki Düsseldorfban. Ő azonban hazatért, hogy Budapesten Liszt közelében lehessen. Miután két év alatt sem sikerült egzisztenciát teremtenie, Liszt javaslatára Párizsban próbált szerencsét. Visszaemlékezése alapján úgy tűnik, hogy külföldi tartózkodását egyfajta emigrációként élte meg. *„A pesti évek alatt sokat tapasztaltam, sokat tanultam, [a] Liszt és Volkmann társaságában töltött órák felejthetetlenek maradtak előttem; de az akkori zenei viszonyok s a magyar zene keserves, kilátástalan helyzete, a német kultúra föltétlen uralma, az Erkel-család minden emancipáló törekvést visszazorító uralma, mélyen elkeserítettek és valóságos megváltás képpen tűnt fel előttem az a nap, amelyen Párisba való költözésem elhatározatott. [Mindez ...] azt az elhatározást érlelte meg szívemben, hogy soha többé hazámba vissza nem térek.”*¹²

E pár sortól eltekintve azonban nyoma sincs Hubay sok ezernyi levelében, több száz cikkében és interjújában az említett konfliktusnak. Az egyetlen párhuzam egy fél évszázaddal későbbi levélben található. 1936-ban az Amerikában élő, 81 éves Serly Lajos memoárjain dolgozott, és eszébe jutott egy 1885-ben Pesten történt esemény, amit megírt kollégájának. Megtudjuk tőle, hogy 50 éve Dr. Hubay Károly barátja és esküvői tanúja volt, akivel *„Minden nap összejöttünk a »Harmonia«-ba”,* és gyakran felkereste Üllői úti otthonában. Egy alkalommal öccsével, a Brüsszelből hazalátogató Hubay Jenővel találkozott össze: *„A szobába lépve Ön ott ült a zongoránál, s elmondotta hogy milyen méltatlanságot követtek el az Erkelek, édesapjával. – »Hát kérem az atyám évtizedeken át volt a Nemzeti Színház karmestere És hogy most az Operának új díszes épületet emeltek, jól esett volna neki ha egy műve ott színre kerülne; s benyújtott nekik egy – operát . . . és vissza utasították! . . . S nézze csak – mily hibákat fedeztek fel benne[«] s át lapoztuk a partitúra lapjait – s ceruzával irt megjegyzéseit az Erkeleknek. – Hát hiba ez? . . . vagy ez? . . . kérdezte ön tőlem [...] feleltem Önnek hogy »kákán csomó« keresés. És Ön bosszúságában folytatta »De nem maradok én örökre Brüsszelben: haza jövök s visszafizetem nekik«. Haza jött és megtörte az »Erkel Dinasztia[«] évtizedeken tartó hatalmát!”*¹³

Különös, hogy Serly Lajos emlékezete még az 30-as években is őrizte Hubay távozásának és hazatérésének ezt a lehetséges, rejtett motivációs elemét, amelyet maga Hubay nyilván már régen elfeledett. Serly megállapítása annyiban igaznak bizonyult, hogy az Erkel dinasztia csillaga hamarosan valóban lehanyatlott. A levélben felidézett esemény után két évvel Erkel lemondott a Zeneakadémia vezetéséről és 1888 decemberében a tanításról is. Három hónappal később Erkel Gyula vált meg az Operaháztól, 1893-ban pedig elhunyt Erkel Elek – majd maga a családfő, Ferenc is.

A családból utolsóként Sándor őrizte meg pozícióját, de energiáját addigra felőrölte a hatalmi harc az Operaház intendánsával és 1888 októberétől az ifjú Gustav Mahlerrel. Amikor 1891-ben Zichy Géza lett az intendáns, a hangos „nemzeti” oldal nyomására

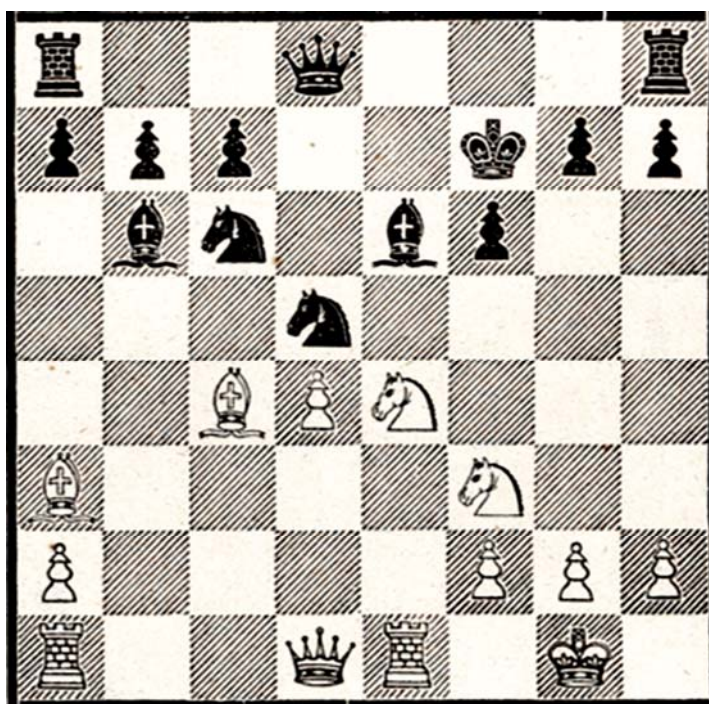
¹² Egy a 20. század elejéről származó, gépirásos önéletrajz részlete Hubay Jenő hagyatékában, OSZK Kézirattára Fond 73.

¹³ Serly Lajos levele Hubayhoz New Yorkból, dátum nélkül 1935-36. körül (OSZK Kézirattára Fond 73). Serly (1855-1939) fia, Tibor, 1922-től 1924-ig Hubay Jenő hegedű- és Kodály zeneszerzés-tanítványa volt a Zeneakadémián.

menesztette Mahlert és jogaiba visszahelyezte Erkel Sándort. Utóbbit azonban már a betegség hátráltatta és ítélte hosszú kényszerszünetekre.

Úgy tűnik, hogy a Mahler-konfliktusban Hubayék ismét az Erkelékkal ellentétes oldalhoz álltak közelebb (miközben Liszt korábbi hívei, Ábrányi Kornél és Zichy Géza Mahler ellen, azaz közvetve Erkel Sándor érdekében törtek lándzsát). Ha nem is fedi teljesen a valóságot Tóth Aladár állítása, miszerint „*Popperrel közösen ő [Hubay Jenő] erőszakolta ki Mahler budapesti meghívását*”,¹⁴ a kortárs Justh Zsigmond naplója is megerősíti Mahler és a Hubay család kapcsolatát. 1889 áprilisi bejegyzés: „*Hubay Károly. A Jenő bátyja, nagyon hasonlít reá külsőleg. Minden modern kiváló művésznak szüksége lenne egy ilyen bátyára. Úgy kiismeri magát az élet színpadának ezer fonalában, mint senki tán Pesten. [...] Mahlernak ő adta az oly praktikus tanácsokat, midőn Pestre érkezett.*”¹⁵ Az is jelzés értékű, hogy Mahler első budapesti társasági megjelenésére éppen Dr. Hubay Károly lakásán került sor, egy 1889 februárjában rendezett bankett alkalmával.¹⁶

További 30 évnek kellett még eltelnie, hogy Hubay Jenő 1919 őszén két nagy mester, Liszt és Erkel örökébe lépjen a Zeneakadémia élén. Korábban és később többször kérték, hogy vállalja el az Operaház vezetését is, de bölcsen kitért a „megtisztelő” ajánlatok elől. Ilyenkor ugyanis szemei előtt azonnal az elkerülhetetlen bukás víziója jelent meg. A századforduló után már szinte egymaga maradt a 19. század nagy játékosai közül, de még évtizedeken át folytatta szélmalomharcát a magyar zeneélet különös sakkjátszmájában.

¹⁴ *Pesti Napló* 1934. március 4.

¹⁵ Justh Zsigmond naplója, közreadta Halász Gábor. Budapest é. n., 344.

¹⁶ Román Zoltán: *Gustav Mahler and Hungary*. Studies in Central and Eastern European Music 5, Budapest: Akadémiai Kiadó 1991, 53.